

LABOR LAW AND SOCIAL WELFARE LAWDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-116-9-19>**ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПРИ ЇХ
ЗВІЛЬНЕННІ ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СУБ'ЄКТА ПРИЗНАЧЕННЯ****Кохан В. П.**

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Останнім часом сталися істотні зміни у правовому регулюванні звільнення державних службовців з публічної служби шляхом прийняття змін до Закону України «Про державну службу» [1] та Кодексу законів про працю [2]. Мова йде про Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19.09.2019 № 117-IX [3], який мав на меті спрощення порядку прийняття на державну службу та розширення підстав її припинення.

Наслідками змін правового регулювання звільнення державних службовців з публічної служби стали звільнення державних службовців з підстав зміни в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, скорочення чисельності або штату працівників за новою процедурою, встановленою Законом України «Про державну службу», яка з 2019 року передбачає інший порядок звільнення, ніж Кодекс законів про працю.

Відмітимо, що внаслідок законодавчих змін частиною 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу» виокремлені 2 підстави припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення – (1) скорочення чисельності або штату державних службовців, скорочення посади державної служби внаслідок зміни структури або штатного розпису державного органу без скорочення чисельності або штату державних службовців, реорганізація державного органу (пункт 1 ч. 1 ст. 87) і (2) ліквідація державного органу (пункт 11 ч. 1 ст. 87).

Виокремлення двох підстав припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення за наміром законодавця має різне правове регулювання процедури звільнення державних службовців. При звільненні державних службовців у зв'язку з припиненням державної служби за ініціативою суб'єкта з підстав реорганізації державного органу (пункт 1 ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу») на державних службовців поширюються гарантії та процедури, передбачені статтями 40, 49² КЗпП України, в той час як зазначені гарантії не поширюються на державних службовців, звільнених з державної служби з підстав ліквідації державного органу (пункт 1¹ ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу»).

Однак, аналіз норм Кодексу законів про працю свідчить про колізію між його нормами і нормами Закону України «Про державну службу» в частині регулювання процедури звільнення державних службовців у зв'язку з припиненням державної служби за ініціативою суб'єкта з підстав реорганізації державного органу (пункт 1 ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу»).

Ця колізія полягає у тому, що Кодексом гарантії, передбачені ст. 40 і ст. 49² для державних службовців, що звільняються за пунктом 1 ст. 40 КЗпП, скасовані як у випадку реорганізації, так і ліквідації державного органу. Тоді як Законом України «Про державну службу» встановлено, що державним службовцям, що звільняються з підстав реорганізації державного органу (пункт 1 ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу») суб'єкт призначення або керівник державної служби пропонує державному службовцю іншу рівнозначну посаду державної служби або, як виняток, нижчу посаду державної служби відповідно до професійної підготовки та професійних компетентностей. При цьому враховується переважне право на залишення на роботі, передбачене законодавством про працю.

Гарантії трудового законодавства про переважне право залишення на роботі та пропонування працівникові іншої роботи та переведення за його згодою на іншу роботу продовжують діяти лише для державних службовців, які звільняються з підстав реорганізації державного органу. У випадку ж звільнення державних службовців у зв'язку з ліквідацією державного органу у суб'єкта призначення відсутні обов'язки із пропонування службовцю іншої роботи та врахування переважного права залишення на роботі.

Норми законодавства про працю поширюються на державних службовців у частині відносин, не врегульованих Законом України «Про державну службу» (ч. 3 ст. 5 Закону України «Про державну

службу)), тому при вирішенні колізії перевага надається спеціальному нормативно-правовому акту – Закону України «Про державну службу».

Однак, зміна з 2019 року правового регулювання процедури припинення державної служби внаслідок скорочення чисельності або штату державних службовців приводить до звуження прав державних службовців, яких звільняють з публічної служби з підстав ліквідації державного органу (пункт 1¹ ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу»).

У статті 22 Конституції України [4] визначено, що права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією України, не є вичерпними; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 [5], зміст прав і свобод людини – це умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку; обсяг прав людини – це кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та виражені у певних одиницях виміру; звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права; звуження обсягу прав і свобод – це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики (абзаци п'ятий, шостий пункту 4 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України у Рішенні від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 [6], вказуючи на недопустимість звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, закріплених у законах України, наголосив, що невиконання державою своїх соціальних зобов'язань призводить до порушення принципів соціальної, правової держави, ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави (абзац п'ятий пункту 5 мотивувальної частини). Отже, оскільки положення статті 22 Конституції України забороняють законодавцю погіршувати становище людини у суспільстві та закріплюють принцип недопущення звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, то не можуть бути звужені не тільки конституційні, а й усі права та свободи, передбачені законами України (відповідно до пункту 1 частини першої статті 92

Конституції України ці права та свободи так само, як і їх гарантії, визначаються виключно законами України), та зміст і обсяг конституційних прав і свобод розкривається не тільки в Основному Законі України, а й в інших законах України [7].

Отже, правова регламентація здійснення процедури припинення державної служби внаслідок з підстав ліквідації державного органу, що діє з 25 вересня 2019 року, є звуженням прав державних службовців щодо прав інших категорій працівників і може бути підставою для звернення звільнених державних службовців до національних судів та Європейського Суду з прав людини за захистом від незаконного звільнення.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 17.06.2021).

2. Кодекс законів про працю. Закон Української Радянської Соціалістичної республіки від 10 грудня 1971 року № 322-VIII/ Верховна Рада УРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 17.06.2021).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади: Закон України від 19 вересня 2019 року № 117-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-20#Text> (дата звернення: 17.06.2021).

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005/ Конституційний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05#Text> (дата звернення: 17.06.2021).

6. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону

України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» (справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін) від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009/ Конституційний Суд України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-09#Text> (дата звернення: 17.06.2021)

7. Окрема думка судді Конституційного Суду України Касмініна О.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII. URL.: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/5_p2_2020_2.pdf (дата звернення: 17.06.2021).